

Persoonapronominien *hän* : *se*, *he* : *ne* distinktiivio

Suomen kielessä on kolmannen persoonan persoonapronomineja kaksi sekä yksikössä että monikossa: *hän* ja *se*, *he* ja *ne*. Täydellisimpänä tätä sarjaa käytetään kuitenkin vain puhekielessä, sekä yleiskielisessä että murteisessa. Eri murteisissa pronomien suhde on hieman erilainen. Itämerensuomalaisessa kieliperheessä tämä suomen järjestelmä on omaa erillistä syntyä. Suomen vaikutuksen ulkopuolella olevissa itäryhmän kielissä *hän* ja *he* -sanojen vastineet ovat normaaleina persoonapronomineina yksinomaisia (joskus käytetään ihmisistä kyllä myös *se*-pronominia, mutta lähinnä vain determinatiivisti), ja länsiryhmässä käytetään taas pronomien *tämä* ja *nämä* vastineita (suomessakin nämä voivat esiintyä tilapäisinä persoonapronomineina). *Hän*-sanat edustajat ovat länsiryhmässä kehittyneet refleksiivipronomineiksi ('itse').

Suomen systeemi tuntuu ensi näkemältä yksinkertaiselta: normaalissa kirjakielissä on vain *hän* ja *he*, kun taas puhekielessä on joko vain *se* ja *ne* tai sitten *hän* ~ *se* ja *he* ~ *ne* voivat melko vapaasti vaihdella. Tämmöinen ennakkokäsitys on ymmärrettävä, koska murre tutkimuksissaan, joissa »vaihtelua» on yksityiskohtaisesti selvitelty, ei ole löydetty mitään yleistä sääntöä. Ainoa selvä vastakohtaisuus on todettu siinä, että sellaisena epäsuoran esityksen pronomina, joka viittaa hallitsevan lauseen subjektiin, on aina *hän*: *se* (t. *hän*) *sanoi*, *ettei hän* (ei: *se*) *voi tulla*. Tämä jo siis asettaa rajoituksen vapaalle vaihtelulle, ja se aiheuttaa toisaalta myös sen, ettei puhekieli ylimalkaan tule toimeen pelkällä *se* (*ne*) -pronominilla. Mutta mistä se johtuu, ja mikä on koko kahtalaisuuden perimmäinen syy?

Vertailukohdaksi sopivat demonstratiivipronominiparit *tämä* : *se*, *nämä* : *ne* ja *tuo* : *se*, *nuo* : *ne*. Näiden vastakohtaisuutta on Terho Itkonen sattuvasti luonnehtinut siten, että *tämä* tähdentää viittauskohteen kuulumista puhujan, *se* puhuteltavan ja *tuo* näiden kummankin havaintopiiriin (Virittäjä 1966 s. 421). *Se*-sanat vastakohtana *tämä*-sanaa määritellään tavallisesti tarkemmin siten, että sen »tarkoitteena on jokin henkilö tai asia, joka on puhujan lähellä käden ulottuvilla tai joka on äsken mainittu» (Penttilä, Suomen kielioppi s. 510). Persoonapronomineissa on mahdollista nähdä jakautumista samansuuntaiseen oppositioon. Tarkastelen asiaa aivan pääpiirteittäin ja murteiden osalta tukeudun valmiisiin tutkimuksiin. Koska puhekielen käytäntö pyrkii heijastumaan vapaamuotoisimmissa kirjakielenkin lajeissa, otan esimerkkejä myös yleiskielisestä kirjallisuudesta, sellaisesta realistisesta taideproosasta, jonka puhekielisiin repliikkeihin persoonapronomininit *se* ja *ne* ovat kuuluneet luonnostaan ja joka nykyisin käyttää näitä laajemminkin.

Koska *hän* (*he*) on puhekielessä harvinaisempi, on tarkoituksenmukaisinta tutkia

sen käyttöedellytyksiä. *Se* on yhteinen sekä persoona- että demonstratiivipronominina. Jos mainittujen demonstratiivipronominiparien ja persoonapronominiparin *hän* : *se* oppositio olisi sama, *hän*-sanan tulisi aina *tämä*- ja *tuo*-pronominin tapaan viitata puhujan havaintopiiriin. Tarkasteltakoon ensin erilaisia epäsuoran esityksen lajeja ja sekaesitystä (ks. Osmo Ikola, *Das Referat in der finnischen Sprache* s. 19—63, 244), joissa *hän* viittaa hallitsevan lauseen subjektiin (esimerkit on valittu siten, että hallitsevan lauseen subjektina on vastakohtaisuuden vuoksi *se*):

Se meinas, jott'ei h ä n voi teitä seurata (Ahlainen; Salu Latvala, *Lauseopillisia havaintoja Luoteis-Satakunnan kansankielestä* s. 44); Se (pappi) oli tytyväinen kunn ei h ä n t ä huulettu (Pirkkala; Artturi Kannisto, *Lauseopillisia havaintoja läntisen Etelä-Hämeen kielimurteesta* s. 147); Sen takkeha se ol nii vihane, ku muka h ä n e l t veivät rukkaset (Jääski-Kirvu; U. T. Sirelius, *Lauseopillinen tutkimus Jääsken ja Kirvun kielimurteesta* s. 95); Se luul voan, että nyt h ä n rohvesyörskänä kuoloo (Iisalmen ymp.; Salu Latvala, *Lauseopillisia muistiinpanoja Pohjois-Savon murteesta* s. 38); Se kehu ukolleen, kuinka hyvän kaupan h ä n tek (Multia; E. N. Setälä, *Lauseopillinen tutkimus Koillis-Satakunnan kansankielestä* s. 86).¹ Mutta Koivikko ei ollut unohtanut. Kun se oli saanut jonkin oppipahvin taskuunsa, se tuli kerran ruokatunnilla ja sanoi että onko kellä mitä paino-lastia niin sanokoot nyt, h ä n ainakin on valmis jättämään hyvällä tunnolla semmoisen sakin - - (Leo Kalervo, *Tyttö, poika ja voileivät* s. 29). Siitä paikasta se lähti sen ostoskassinsa kanssa pyyhältämään ja tulee tänne ja valittaa, millainen mies h ä n e l l ä on. Tämän jälkeen se saakin olla sellainen kuin on. Nyt h e i l l ä ei ole muuta yhteistä kuin kansalaisuus, kieli ja uskonto. Ikänsä h ä n on ollut niin uskollinen, etteivät sitä ihmisetkään jaksa uskoa, ne levittelevät h ä n e s t ä juttuja. Mutta kun h ä n päästää pellit auki, siinä ei ole kellään nokan koputtamista. Kai h ä n e l l ä on yhtä hyvät oikeudet elää ja huorastaa kuin h ä n e n miehelläänkin. (Veijo Meri, *Peiliin piirretty nainen* s. 183).

Kun puhuja tällä tavoin referoi toisen henkilön sanoja tai ajatuksia, ne kuuluvat mitä lähisimmin juuri puhujan havaintopiiriin eivätkä millään muotoa puhuteltavan. Täten suoran esityksen pronominit *minä* ja *me* vaihtuvat epäsuorassa esityksessä pronomineiksi *hän* ja *he*, vaikka henkilöön onkin edellä johdattelussa viitattu *se*-pronominilla. Tarkoitteena on joka tapauksessa henkilö, joka on juuri edellä mainittu ja referaatin kautta läheiseksi tullut. *Hän* on tässä anaforinen samalla lailla kuin *tänä* esineistä ja asioista puhuttaessa. Se on suorastaan refleksiivipronominin asemassa: *se sanoi, ettei hän* (= 'itse') *voi tulla* (vrt. viron, vatjan ja liivin sekä myös seuraavanlaiseen vanhaan suomen lounaismurteiden käytäntöön: *susi anno kauan kyärätä häntäs* 'itseään', Pöytyä, T. Lehtisalo). Oppositio ilmenee siis perimmältään siinä, että *hän* on anaforinen, mutta *se* ei. Demonstratiivipronomineille tällainen ei voi muodostua primaariksi opposition perustaksi, koska ne eivät muodosta vastaavaa lauserakennettakaan.

¹ Koottuja tähän ja muihin ryhmiin kuuluvia murre-esimerkkejä on runsaasti Leila Toivola-Junttilan laudaturtyössä *Havaintoja hän*-pronominin käytöstä suomen länsimurteissa.

Omana ryhmänään voidaan esitellä muita tapauksia, joissa *hän*-pronominia on käytetty anaforisesti (usein juuri sivulauseessa) henkilöstä, joka on jo edellä (päälauseessa) mainittu subjektina tai yksiselitteisissä tapauksissa muunakin lauseenjäsenenä. Näin on Artturi Kannisto erottanut mm. seuraavat esimerkit:

Se sai tehtyä, mitä h ä n tahto (Urjala; Kannisto, mts. 153); Kais se meni sitä lapioo hakeen, kun se h ä l l oli (Akaa, ed. s. 154); Se kuttu sitten ne cuhkot ja ne tuli sittek koska hääpäivä oli. Kuningattari rupes sittek ku(n) h e tuli, kauheesti imehtelee(n) (Lempäälä, ed. s. 156); Se tuli ja haki meittä pykäämään sinnet tallia. Minä menin sinnes sittev vaihken olis niij joutunukka(n). H ä n sano sitte: - - (Kylmäkoski, ed. s. 159).

Hän-pronominin käyttö tällaisissa tapauksissa ei ole kategorista, eikä sen primäärinä syynä ole aina anaforisuus. Kun selvyys ei vaadi täsmällistä erontekoa sillä lailla kuin epäsuorassa esityksessä, pronominin valinta riippuu puhujan asennoitumisesta, siitä, kuuluuko puheena oleva puhujan vai puhuteltavan havaintopiiriin. Valinnan vapaus on samanlaatuista kuin pronominien *tämä* ja *se* kesken.

Opposition mukaisesti käytetään *hän*-pronominia aina silloin, kun puheena oleva on läsnä, sekä puhujan että puhuteltavan havaintopiirissä, ja häneen viitataan. Vrt. deiktiseen *tuo*-pronomiiniin. Ks. Sirelius, mts. 96. (Läsnä olevasta voidaan puhua myös siten kuin *tämä* olisi ulkopuolinen, ja silloin on mahdollista käyttää myös *se*-pronominia.) Esimerkkejä Veijo Meren romaanista Peiliin piirretty nainen, jonka repliikeissä muutoin käytetään *se*-pronominia aina silloin, kun se on mahdollista:

[Pukuliikkeen kassassa oleva nainen sovitushuoneessa olevasta miehestä tämän seuralaiselle:] H ä n e n on varmasti helppo ostaa vaatteita. Toiset ei saa mil-lään. (S. 21.)

[Kauppias viitaten asiakkaan naisseuralaiseen:] Kysytään nyt ensin rouvan mielipidettä, h ä n tätä pukua enemmän katselee. (S. 22.)

— Saanko minä saattaa neidin kotiin? kukonhelttainen kysyi. — H ä n saattaa minut, me sovittiin. — Kuka? kukonhelttainen kysyi. — H ä n. H ä n. [Puhuja viittaa Kaukoon.] (S. 111.)

Kun puhuja tuo puheena olevan lähellensä, seuraa miltei automaattisesti asenteen ja puheen sävyn muuttuminen kohteliaammaksi. Ainakin näin on tällä tavoin käytetty *hän* käsitettävissä (vrt. Pertti Virtaranta, F. E. Sillanpään puhetta s. 91).

Vanha kansanomainen käytäntö on myös se, että *hän*-pronominilla ilmaistaan puheena oleva samantekeväksi (käytetään myös esineistä ja asioista). Tässäkin tapausryhmässä *hän* on käsitettävissä nimenomaan puhujan havaintopiiriin kuuluvaksi, koska puhuja ilmaisee persoonallisen asenteensa, välinpitämättömyytensä puheena olevaan. Henkilö on samalla myös ennen mainittu. Ilmeisesti tämä on väistyvää käytäntöä, koska uudesta kaunokirjallisuudesta en ole löytänyt seuraavalaisten murre tietojen mukaisia esimerkkejä:

Anto, mitä hiirenpesää h ä n anto sille (Siikainen; Latvala, Lauseop. hav. Luoteis-Satakunnan kansankiel. s. 45); Em minä h e i t i v varostaan tiä (Akaa; Kannisto, mts. 151); Kuka h ö i t ä tieš, kui tarkkaa tutkintoo h y ö pitänööt

(Jääski-Kirvu; Sirelius, mts. 96); Sieltä ol' toestakymmentä miestä vac ol'ko h e i t ä parriinkymmeneen (Iisalmen ymp.; Latvala, Lauseop. muistiinp. Pohj.-Savon murt. s. 39); En tiijä, mistä h ä n lie' ollu' (Multia; Setälä, mts. 89).

Moderni taideproosa käyttää puhekielistä *se* (*ne*) -persoonapronominia myös kertovissa jaksoissa, kun kertovaksi jaksoksi käsitetään kaikki muu, mikä ei kuulu repliikkeihin. Tällöin on kuitenkin kysymys yleensä Osmo Ikolan määritelmän mukaisesta muun kerronnan lomassa olevasta eläytymisesityksestä (Das Referat in der finnischen Sprache s. 269), sellaisesta ilmausjaksosta, jossa kirjailija oman persoonansa tavallaan eliminoiden eläytyy henkilönsä osaan niin, että esittää tämän ajatuksia tai tajuntaa ikään kuin sisältäpäin. *Se* ja *hän* -pronimit (jotka viittaavat referoitavan ajatusten tai tajunnan kohteena olevaan henkilöön) käyttäytyvät tällaisessa eläytymisesityksessä täysin ääneen lausuttuihin repliikkeihin verrattavasti:

Tytöt yllättyvät, Jokke pelaa vähän naamalla, tytöt hymyilevät. Siinä on muinainen pitkäaikainen kimma, yksi, mutta ei s e k ä ä n katso pitempään. (Erkki Ahonen, Tänään ei paljon tapahdu s. 7.)

Pääseeköhän Heino mihinkään. Ei taida päästä, mutta saattaa päästäkin, jos tulee niin ettei kukaan huomaa. Liiterin tyköhän s e aina kuitenkin pääsee. (Antti Hyry, Alakoulu s. 149.)

Vasili ei nauranut eikä hymyillyt niin kuin oli tehnyt aikaisemmin ilman näkyvää tai ainakaan Antonin ymmärrettävissä olevaa syytä. Savukkeetkin se poltti osoittamatta minkäänlaista tupakoimisen nautintoa. Anton ymmärsi, hän sovittautui vaiteliaaseen työntekoon. (Martti Joenpolvi, Jos huonetta ei rakenna s. 131.)

Huone oli käynyt hämäräksi. Hän ei viitsinyt nousta sytyttämään sähköä. Tuolinpohjasta erotti vielä kuvat. Täti lauloi. S e oli nyt iloisempi, ja keittiön oven raosta alkoi tulla kahvintuoksua. (Anu Kaipainen, Puolikovat s. 16.)

Nürnbergin tuomioistuimen hän näki Raijan kanssa, taisi olla ensimmäinen s e n kanssa katsotuista. (Leo Kalervo, Tyttö, poika ja voileivät s. 14.)

Lähellä Saimaan kanavaa alikersantti siirtyi tielle. Hän liittyi yksinäisen matkueen kannoille. - - Viidentoista ikäinen tyttö ajoi lehmä vankkureiden perässä. S i l l ä oli paksu säikeinen tukka, valkoinen, alta se näytti olevan tumma. (Veijo Meri, Sujut s. 43.)

[Eila-nimisen päähenkilön »tajunnanvirtaa»:] N e pelasi korttia ja joi kolme pulloa jaloviinaa. Mies käski äidin ottaa, mutta äiti ei halunnut, kun viina oli h ä n e s t ä pahaa. »Se on otettava. Niuhattaminen saa riittää», mies sanoi. Ja äiti otti. S e ei uskaltanut olla ottamatta, kun mies puri hammasta. S e halusi näyttää, että h ä n t ä oli toteltava. Myöhemmin äiti ei välittänyt, vaan otti, kun ajatteli, että h ä n e l l e olisi helpompaa se, mikä sitten seurasi. (Veijo Meri, Peiliin piirretty nainen s. 13.)

Eläytymisesityksen osuus vaihtelee eri kirjailijoilla. Omaan luokkaansa kohoaa Veijo Meri 1960-luvun tuotannollaan. Sujut-romaanista lähtien hänellä havaitsee selvän pyrkimyksen karttaa omaa välitöntä kerrontaa. Meri tavoittelee suurempaa

totuudellisuutta ja objektiiviuutta projisioimalla suuren osan tapahtumista päähenkilöidensä tajuntaan. Kirjailija ei ole tällöin tyyllisessä mielessä enää suoranainen kertoja, vaan meedio. K;symys on perimmältään tietysti draamallisuudesta tajunnan tasolla. Meri käyttää tekniikkaansa kiintoisasti sekoittamalla toisiinsa — samaakin henkilöä kuvatessaan — eläytymisesitystä ja puhdasta kerrontaa. Vaihtelun paljastaa ehkä selvimmin juuri persoonapronominien käyttö. *Se*-pronominia voi pitää suorastaan eläytymisesityksen indikaattorina. (Useampikerroksisessa eläytymisesityksessä — kun eläytymisesitykseen sisältyy toista eläytymisesitystä — voivat sen sijaan esiintyä yhteensä molemmat pronominit.) Siteeraan laajasti Merta, koska tyyli saattaa taideproosassa yleistyä:

[Päähenkilönä Eila:] Eino avasi auton takaoven ja heitti paketin sisälle. Sitten hän avasi etuoven. Eila luuli, että hänen piti mennä taakse, mutta Eino heitti takaoven kiinni. - - Eino ajoi bensiiniasemalle, joka oli Korkeasaaren laiturin takana. Se pysäytti pumpun viereen ja nousi autosta ja meni sisälle. Kai se meni hakemaan miestä antamaan bensiiniä. [Ei non käyttäytymistä tarkastellaan ensin suoraan ja erillisesti, sitten Eilan kautta.] (Peiliin piirretty nainen s. 25—26.)

[Päähenkilönä Eino:] — On mulla toinen, Ilmari sanoi ja kaivoi täyden pullon toisesta taskusta. Hän avasi oven ja heitti heikon peltikorkin kadulle. Se oli niin ohut ja kevyt että tuuli vei sitä. Pyöreä korkkitiiviste pyöri pitkin katua. — Käykö? se sanoi ja ojensi pulloa Einolle. [Kirjailija siirtyi yhtäkkiä kuvaamaan Ilmari Einon kautta, suhteessa Einoon.] (Mts. 137—138.)

[Päähenkilönä Peltola:] Majuri tuli autosta ja heitti sen oven kiinni. Hän ei tarvinnut enää pistoolia. Hän ampui autonovella. - - — Te olette hyvä mies, Peltola, mutta teiltä puuttuu joskus tilannesilmää. — Kyllä puuttuu, herra majuri. Majuri kääntyi ja saapasteli pois. Silillä oli väljät saappaanvarret. [Tilanne siirtyi nyt kuvastumaan Peltolan kautta.] (Everstin autonkuljettaja s. 6.)

[Päähenkilönä Peltola:] — Mihin sitä viedään? Peltola kysyi tolpän pitelijältä. Se ei kuullut tai jos kuuli, se kuuli jotain muuta. Puu retkahti, sen perä hieraisi tietä, niin kuin olisi purrut hiekkaa. Mies uusi otteensa tukista, hän kietoi käsi-vartensa sen ympärille ja asetti sen yläpäähän enemmän itseensä päin. [Miehen toiminnan kuvaus siirtyi nyt päinvastoin yksityisestä yleiseen.] (Mts. 29.)

Kirjailija voi tällä tavalla »zoomaten» tuoda henkilönsä joko lähikuvaan (= *hän* kirjailijan havaintopiirissä) tai kaukokuvaan (= *se* lukijan havaintopiirissä). Personapronomineille *hän* ja *se* on kerrontateknikkassakin kehittymässä näin ehkä selvä distinktiivinen oppositio: silloin kun kahdesta tai useammasta samaan aikaan esiteltävästä henkilöstä joku katsotaan senhetkisessä tilanteessa (tilanteet voivat kirjailijan tarkoitusprien mukaan nopeasti vaihtua) päähenkilöksi (tai päähenkilöinä on tasaveroisesti myös useampia), tästä päähenkilöstä käytetään *hän*-pronominia ja sivuhenkilöstä *se*-pronominia. Tällöin ei tarvitse enää aina edellyttää varsinaisen eläytymisesityksen mukanaoloa; esim.: »Hän [päähenkilö] kiipesi lauteille ja kävi pitkäkseen. Mutta heti hän kavahti istumaan ja potkaisi jaloistaan sinkkiämpäriin sementtilattialle. Se piti meteliä niin kauan, että oli tulla hulluksi. Vartiomies ryn-

täsi sisälle, mutta kun *se* ei nähnyt mitään, *se* hätääntyi.» (Meri, Sujut s. 148); »Puhe ei tahtonut lähteä käyntiin millään, kunnes Eila alkoi kertoa äskeisestä rouvasta ja *sen* törmäilyistä.» (Meri, Peiliin piirretty nainen s. 17); »*He* e kävelivät pitkin torin laitaa. Siellä oli ruuanjakelupaikka kisavieraille. Maalaisia tölämästeli joka taholta. *He* menivät tahallaan päin niitä ja sanoivat: Oho!» (Kaipainen, Puolikovat s. 22). Eronteko ei ole pelkästään tyylillinen vaan siitä on suoranaista ilmauksellista etua. Kun kirjailijoilla on ollut ongelmia pronominien viittaussuhteiden osoittamisessa, vaikeus on saatettu kiertää hieman kömpelösti joko jättämällä pronominisubjekti kokonaan pois: »Arto sieppasi niskasta niin ettei tyttö pystynyt edes kiljaisemaan. Meni sekaisin jotenkin ja kysyi vihdoinkin että mitä nyt, oletko sinä tullut hulluksi.» (Kalervo, Tyttö, poikä ja voileivät s. 20); »Täti *se* aina niitä pyyhki jos missä näki. Ei ollut tätä vielä hangannut. - Hän odotti, että täti huutaisi kahville. Ei huutanut.» (Kaipainen, Puolikovat s. 15, 16), tai — tautofoniaakin uhmaten — toistamalla aina subjekti. Ellei näin ole tehty, lukija voi saada helposti väärän käsityksen: »Hitaasti *hän* [päähenkilö] kulki katua. Ajotiellä *hän* oli jäädä auton alle. Kuljettaja kirosi ja pui nyrkkiä. — Kaikenlaisia renttuja, *hän* [= autonkuljettaja eikä päähenkilö] sanoi vieressään istuvalle.» (Matti Saari-aho, Työttömät s. 47). Kaikkiin edellisiin verrattuna näppärämpää ja aivan yksiselitteistä on seuraavanlainen kahden pronominin käyttö: »*Hän* joi kahvin ja lähti sitten ulos, katsoi hevoset ja lähti rantaan. Niilo oli puolen kilometrin päässä joen mutkassa. *Se* onki. — Terve, *se* sanoi. — Syökö? *hän* kysyi. — Ei, *se* sanoi.» (Meri, Sujut s. 96).

Die distinktive Opposition der Personalpronomina *hän* : *se*, *he* : *ne*

VON PAULI SAUKKONEN

In der finnischen Umgangssprache gibt es je zwei Personalpronomina der 3. Person: Sing. *hän* und *se*, Plur. *he* und *ne*. Bei ihnen hat sich eine gleichgerichtete distinktive Opposition entwickelt wie bei den Demonstrativpronomina *tämä* und *se* (Plur. *nämä* und *ne*) sowie *tuo* und *se* (Plur. *nuo* und *ne*): *hän* (*he*) und anderseits *tämä* (*nämä*), *tuo* (*nuo*) betonen die Zugehörigkeit des Bezugsobjekts zum Wahrnehmungsbereich des Sprechenden (*tuo* zugleich auch des Angeredeten) und *se* (*ne*) seine Zugehörigkeit zum Wahrnehmungsbereich des Angeredeten. *Hän* ist in der Umgangssprache seltener, und obligatorisch ist sein Gebrauch erstens dann, wenn die in Rede stehende Person anwesend ist und auf sie (entsprechend den Anwendungsvoraussetzungen des Pronomens *tuo*) hingewiesen wird, zweitens dann, wenn es

in indirekter Rede anaphorisch auf das Subjekt des regierenden Satzes hinweist (*se* od. *hän* sanoi, ettei *hän* voi tulla 'er [sic] sagte, dass er (sie) nicht kommen kann'). — In der modernen schönliterarischen Prosa wird das umgangssprachliche Pronomen *se* ausser in Repliken auch in der erlebten Rede angewandt (über diesen Begriff s. OSMO IKOLA, Das Referat in der finnischen Sprache, S. 269). Von den heutigen Schriftstellern gebraucht Veijo Meri am meisten diese Stilart, indem er einen grossen Teil der Ereignisse seiner Romane ins Bewusstsein seiner Hauptpersonen projiziert. Er vermischt erlebte Rede und reine Erzählung miteinander und bringt auf diese Weise seine Personen entweder in Grossaufnahme (= *hän* von der Hauptperson im Wahrnehmungsbereich des Schriftstellers) oder aus der Ferne be-

trachtet (= *se* von einer Nebenperson im Wahrnehmungsbereich des Lesers). Eine derartige Distinktion ist für die Ausdrucksweise von unmittelbarem Vorteil, weil die unbequemen Bezugsverhältnisse der Pronomina nun klarwerden können, z.B.: »H ä n joi kahvin ja lähti sitten ulos, katsoi hevoset ja lähti rantaan. Niilo oli puolen kilometrin päässä joen mutkassa. S e onki. — Terve,

s e sanoi. — Syökö? h ä n kysyi. — Ei, s e sanoi.» (Meri, Sujut). 'Er trank den Kaffee und ging dann hinaus, sah nach den Pferden und ging an den Strand. Niilo war einen halben Kilometer weit weg an einer Biegung des Flusses. Er (= Niilo) angelte. — »Tag», sagte er (= Niilo). »Beissen Fische an?» fragte er (= der ersterwähnte). »Nein», sagte er (= Niilo).'